

УДК 94(477+438)«1621»:355.48

© Денис Позняков* (Хотин)

ПОЧАТКОВИЙ («НУЛЬОВИЙ») КОМПУТ ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКИХ ВІЙСЬК НА ХОТИНСЬКУ КАМПАНІЮ 1621 РОКУ

У статті здійснено джерелознавчий аналіз та публікацію маловідомого військового реєстру польського та литовського військ 1621 р., що зберігається у фондах Бібліотеки Польської академії наук у Курніку.

На основі порівняльного аналізу з іншими відомими компутами і реєстрами встановлено, що матеріал є початковим («нульовим») плановим документом набору підрозділів. Він відображає початкові оцінки складу коронних і литовських військ, котрі мали взяти участь у бойових діях проти Османської імперії.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю уточнення чисельності польсько-литовських військ під час Хотинської кампанії 1621 р. Публікований матеріал фіксує наміри командування Речі Посполитої виставити проти османської армії сили загальною чисельністю 44 550 жовнірів, що корелює з амбітними планами гетьмана Яна Кароля Ходкевича мати під орудою близько 50 тис. вояків.

Уведення цього джерела до наукового обігу дозволяє досягнути масштаб військових приготувань Речі Посполитої, які, однак, не були реалізовані в повному обсязі через фінансові та організаційні труднощі.

Ключові слова: Хотинська кампанія 1621 р., річпосполитсько-османська війна 1620–1621 рр., реєстр, компут, зусарія, рейтарі, німецька піхота.

Denys Pozniakov (Khotyn)

THE INITIAL («ZERO») KOMPUT OF THE POLISH-LITHUANIAN ARMY FOR THE KHOTYN CAMPAIGN OF 1621

Abstract. The military events near Khotyn in 1621 remain a subject of intense scientific discussion. Despite a significant volume of research, estimates of the number of Polish-Lithuanian troops that participated in combat operations against the Ottoman Empire are still controversial.

The purpose of this study is to introduce into scientific circulation and analyze the source «Komput wojska do Turek a[nno] 1621,» preserved in the Kórnik Library of the Polish Academy of Sciences. This document sheds light on the initial mobilization planning of the Crown and Lithuanian forces during the Polish-Ottoman War of 1620–1621.

The methodological basis of the research is founded on source analysis and comparative analysis. The studied document is compared with other known registers and komputs preserved in the archives of Poland. Combining quantitative analysis with historical interpretation allows us to establish that the «zero» komput is not merely a preliminary list, but a key source for understanding how the Polish-Lithuanian Commonwealth envisioned its military capabilities prior to the confrontation with the Ottoman army at Khotyn.

«Komput wojska do Turek a[nno] 1621» is a unique testimony to the military potential of the Commonwealth in 1621. Unlike registers compiled directly at the camp near Orynin or Khotyn, this list reflects the planned rather than the actual strength of the Crown and Lithuanian troops. The source indicates a total strength of the Crown and Lithuanian forces at 44,550 soldiers, which closely correlates with the demands of Grand Hetman Jan Karol Chodkiewicz, who sought to command a 50 000-strong army.

* аспірант кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, завідувач музейно-освітнім відділом Державного історико-архітектурного заповідника «Хотинська фортеця».

Postgraduate Student, Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Head of the Museum-Educational Department, State Historical and Architectural Reserve «Khotyn Fortress».

orcid.org/0000-0002-1187-7858

e-mail: poznyakdenys1985@gmail.com

The structure of the planned army described in the document is as follows: 81 Hussar banners (13 250 horses), 45 Reiter banners (9 100 horses), 41 Cossack banners (5 400 horses), 11 units of German infantry (9 400 soldiers), and 25 banners of Polish and German infantry (7 400 soldiers).

A comparison with the estimate of the Polish historian J. Wimmer (who cites a figure of 25,000–26,000) reveals a significant discrepancy between the «zero» mobilization plan, the registers compiled during the campaign, and reality. The mobilization of over 44 000 soldiers proved impossible due to financial constraints and the consequences of the Cecora disaster of 1620.

The publication of «Komput wojska do Turek a[nno] 1621» expands the source base for research on the Polish-Ottoman War of 1620–1621. The register serves as a «zero» reference point, illustrating the maximum planned strength of the army before financial and military realities reduced it to 25,000–26,000 soldiers.

Keywords: Khotyn Campaign of 1621, Polish-Ottoman War of 1620–1621, register, komput, Hussars, Reiters, German infantry.

Постановка наукової проблеми та її значення. Воєнна кампанія, котра відбулася під Хотиним понад 400 років тому, досі є предметом гострих дискусій у середовищі істориків. Грандіозне залучення військових, матеріальних, людських, фінансових ресурсів дозволило Речі Посполитій досить успішно відбити натиск османів, а згодом у 1622–1623 рр. завдяки посольству Кшиштофа Збараського дипломатичним шляхом закріпити результати Хотинської кампанії¹.

Незважаючи на тривалі історіографічні розробки, питання встановлення чисельності польського та литовського військ під Хотиним, залишається актуальним і досі. Так, сучасний польський дослідник С. Августевич влучно підкреслив, що більшість дослідників, ведучи підрахунки, використовували у кращому разі лиш один, на їх думку, «найнадійніший» реєстр².

У зв'язку з цим постає проблема: яку чисельність польсько-литовських військ планувалось мобілізувати для протидії османській загрозі? На сеймі Речі Посполитої 1620–1621 рр. з цього приводу точились завзяті суперечки. Потенційний командувач великий литовський гетьман Я. К. Ходкевич для того, щоб відбити османський наступ, прагнув очолити належним чином споряджену та оплачену 50-тисячну армію³. Павел П'яшецький у своїй хроніці вів мову про заплановану мобілізацію 60 тис. вояків («гусарського лицарства 14 тис., німців озброєних латами (очевидно, рейтарів. — Д.П.) 14 тис., козаків на жолді Речі Посполитої 15 тис., решта мала складатись частково з піхоти польської, угорської, частково німецької»)⁴. Однак, як показали подальші події, плани рекрутування 50–60 тис. вояків так і не були реалізовані. Мобілізація таких великих сил означала би збільшення податкового тягаря для держави. Крім того, цецорська катастрофа 1620 р. внесла свої корективи у рекрутування. Для влади Речі Посполитої доволі швидко стало очевидним, що максимально можна було (без Війська Запорозького) розраховувати на збір 30–35 тис. вояків. Зрештою на практиці вдалося мобілізувати, за оцінками польського історика Я. Віммера, 25–26 тис. вояків⁵. Однак чисельність війська, наближена до 50 тис. осіб, все ж таки знайшла відображення у маловідомому рукописному «Komput wojska do Turek a[nno] 1621», котрий зберігається у Бібліотеці Польської академії наук в Курніку (далі ВК Кórnik).

Аналіз останніх досліджень. Публікацію та наукове опрацювання реєстрів польсько-литовських військ, залучених до Хотинської кампанії, здійснювали Ж. Паулі⁶, Ю. Третьак⁷, Я. Віммер, З. Сперальський⁸, Л. Подхородецький⁹, К. Жойдж та З. Хундерт¹⁰.

Формування мети статті. Метою статті є наукове опрацювання та введення до історіографічного обігу рукописного документу «Komput wojska do Turek a[nno] 1621»¹¹, маловідомого джерела, котре відображає початкові плани з мобілізації військ Речі Посполитої на турецьку війну.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у фондах архівних установ Польщі зберігаються понад десяток різноманітних реєстрів військ Речі Посполитої на Хотинську кампанію 1621 р. Кожен із цих реєстрів подає різні відомості щодо чисельності коронного, литовського військ, а також Війська Запорозького. Варто зазначити, що ще не всі вони дочекалися публікування та наукової розробки.

Покладаючись на додаткові відомості, такі, як хронологія переписів війська (16 та 17 липня під Оринином), розподіл сил на полки, відомостей про прибуття окремих хоругв (наприклад братів Шенявських) під Хотиним — стосовно частини зазначених реєстрів можна запропонувати приблизне датування, а це, у свою чергу, дозволяє відстежити динаміку зміни чисельності армії. Скажімо, «Komput wojska w Wołoszech pod Chocimem»¹² можна датувати 16–17 липня 1621 року, коли литовське військо під командуванням Я. К. Ходкевича з'єдналось з коронним військом, очолюваним С. Любомірським. Саме 16–17 липня відбувся перепис піхоти та кінноти, який засвідчив відсутність німецьких підрозділів із корпусу королевича Владислава та лісовчиків (прибули на поле бою 23 серпня). Інший документ, «Audycja wojska a[nno] 1621», на думку українського історика П. Саса, було складено до 7 серпня, коли основні сили уже перебували в Бразі навпроти Хотина. У цьому ж документі знову

бачимо відсутність лісовчиків та більшої частини німецької піхоти¹³. Решта реєстрів і компутів могла бути складена вже в ході бойових дій, можливо, навіть після їхнього завершення.

На відміну від реєстрів, що описують фактичний склад війська, публікований компут є плановим документом, який окреслював прогнозовану чисельність кінноти і піхоти. Його цінність полягає у тому, що він передує іншим більш відомим реєстрам сил Речі Посполитої у цій кампанії. Надзвичайно велика чисельність війська (44 550 осіб), вказана у документі, вірогідно, свідчить, що маємо перед собою певний початковий, «нульовий», документ, котрий невдовзі слугував орієнтиром для набору вояків, хоч у повному обсязі ці плани так ніколи і не були реалізовані.

Документ ще не відображає поділ на полки, але уже представляє його за родами і типами підрозділів. Згідно з компутом, загальна кількість рекрутованих вояків, набраних для війни з османами, мала б скласти 44 550 осіб. Склад сил мав бути такий:

- 81 гусарська хоругва загальною чисельністю 13 250 вояків (29,75% усіх сил);
- 45 хоругв рейтарів — 9 100 осіб (20,42% сили);
- 41 козацька хоругва — 5 400 вояків (12,12% сила);
- 11 підрозділів німецької піхоти — 9 400 осіб (21,1% сил);
- 25 хоругв польської та німецької піхоти — 7 400 вояків (16,6% сил).

У відсотковому співвідношенні це виглядало так:

- кіннота 27 750 (62,3%),
- піхота — 16 800 (37,7%).

Загалом це цілком відповідало усталеній традиції компонування війська Речі Посполитої у цей час, де завжди переважала кіннота, а піхота відігравала допоміжну роль. Цікавою особливістю документа є незаповнений розділ для «надвірних та панських військ», що свідчить про чорновий характер і незавершеність складання компута.

Порівняння аналізованого компуту з іншими дає змогу виявити суттєві відмінності між початковими очікуваннями та фактичними результатами набору військ. За найбільш шанованою в історіографії оцінкою, здійсненою польським істориком Я. Віммером, вдалося мобілізувати близько 25–26 тис. вояків, тож план зафіксований у компуті, був здійснений лише на 56%–58%. Як бачимо, початковий задум вдалося реалізувати лишень наполовину.

Причини нереалізованості планів. Важливим зовнішньополітичним чинником, що вплинув на мобілізаційні можливості Речі Посполитої, була загроза з боку Швеції. Напруження у відносинах з королівством Швеція, а також попередній досвід війни 1600–1611 та 1618–1617 рр. змушували утримувати частину військ на північному напрямку для оборони Інфлянт.

Суттєвим фактором стала заборона на вербування найманих контингентів у Священній Римській імперії, запроваджені на початковому етапі Тридцятилітньої війни. У 1620–1621 рр. імператор Фердинанд II прагнув зосередити військові ресурси для боротьби з протестантами, що фактично унеможливило масовий набір німецької піхоти та рейтарів для служби у Речі Посполитій. Унаслідок цього значна частина найманих німецьких формувань, залучення котрих було передбачено у компуті, або не була сформована взагалі, або ж мала набагато менший склад. Цей чинник особливо відчутно позначився на рекрутуванні рейтарів.

Поразка коронного війська під Цецорою також істотно вплинула на мобілізаційні можливості держави. Загибель і потрапляння у полон значної частини досвідчених вояків, втрата спорядження та відчутна деморалізація зменшили реальний потенціал для швидкого відновлення великого за чисельністю війська. У Цецорській кампанії, за оцінкою польського дослідника А. Вітковича, взяло участь від 10 530 до 13 610 вояків коронного війська¹⁴, у той час як вийти з Молдавії після погрому змогли не більше 2 тис. жовнірів¹⁵.

Іншим завданням цієї публікації є з'ясувати, наскільки був реалізований цей запланований компут, порівнявши його дані з іншими подібними доступними нам матеріалами (див. Додаток). Для цього ми використали такі реєстри:

1. «Regestr wszystkiego wojska polskiego [podczas] tureckiej pod Chocimiem ekspedycji w roku 1621», локалізація: Biblioteka ks. Czartoryskich w Krakowie, t. 111, nr 103¹⁶ (далі Regestr BCz, t. 111, nr 103);
2. «Roku 1621 miesiąca prima Septembris komput wojska koronnego i W[ielkiego] Ks[ięstwa] Lit[ewskiego] pod regimentem Jaśnie Wielmożnego JMP Jana Karola Chodkiewicza wojewody

wileńskiego, hetmana wielkiego koronnego i W[ielkiego] Ks[ięstwa] Lit[ewskiego]»¹⁷, локалізація: Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. 6639, k. 52–54v (далі Komput BN, sygn. 6639).

3. «Exercitus S[acra] R[egiae] M[ajesta]tis contra Turcas sub felici regimine Illustris Caroli Chodkiewicz general ducis exercitus M[agni] Duc[atus] Lithu[aniae] ex Palatini Vilnensi, ad Chocin deducit anno D[omi]ni 1621», локалізація: Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku, sygn. 983, k. 130v–133 (далі Registr BK, sygn. 983).
4. «Komput wojska polskiego na pierwszą ekspedycję chocimska pod komendą J. K. Chodkiewicza», локалізація: Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (далі: AGAD), Zbiór Branickich z Suchej, nr.17/25, s. 160–167 (далі: Komput ZBS, nr 17/25).
5. «Ordynacja pułków polskich na ekspedycję wołoską przeciwko sułtanowi tureckiemu Osmanowi, osobą swą będącemu pod Chocimiem roku 1621, mającemu wojska 700 000», локалізація: Biblioteka ks. Czartoryskich w Krakowie, BCz, nr. 347 (далі: Ordynacja BCz, sygn. 347).
6. «Komput wojska polskiego przeciwko Osmanowi cesarzowi tureckiemu pod Chocimiem w Wołoszech 1621», локалізація: AGAD, Archiwum Warszawskie Radziwiłłów, dz. II, ks. 12, s. 715–718 (далі: Komput AR II).

Публіковане джерело є польськомовним. Сумнівно прочитані фрагменти відзначено курсивом та знаком [?], у квадратних дужках подано розшифрування скорочених частин слів та пропущених слів, які є ключовими для розуміння тексту. Номери сторінок оригіналу зазначені жирним шрифтом у квадратних дужках.

Висновки. Введення до наукового обігу «нульового» компуту 1621 р. дозволяє якісно переосмислити стратегічне планування Речі Посполитої напередодні Хотинської битви як складний процес між бажаним та фактично можливим. Аналіз структури та чисельності війська у публікованому документі свідчить, що маємо перед собою початковий, «нульовий» етап формування армії — концептуальний проект майбутнього війська, який слугував орієнтиром для рекрутування, фінансування та організації походу. Документ детермінує початковий мобілізаційний орієнтир у 44 550 вояків, що відображає граничний військовий потенціал держави, і концептуально корелює з оперативно-тактичними запитами великого гетьмана Я. К. Ходкевича щодо формування 50-тис. польсько-литовської армії для ефективної протидії османській армії. Структурний аналіз компуту також підтверджує традиційне для війська Речі Посполитої кількісне домінування кінноти (62,3%) над піхотою (37,7%).

Порівняння відомостей «нульового» компуту з усталеними в історіографії підрахунками Я. Віммера (25–26 тис. вояків), засвідчує значну розбіжність між запланованим та фактичним набором армії. Головними чинниками, що унеможливили зібрання більших сил стали: фінансове виснаження скарбу, кадровий дефіцит після Цецорської катастрофи, обмеження на вербування найманців у СРІ та та критична необхідність забезпечити хоча б мінімальну оборону Інфлянт проти шведської експансії. Таким чином, публікований реєстр постає ключовою точкою відліку, яка дозволяє оцінити масштаб амбіцій та водночас реальні ліміти армії Речі Посполитої напередодні важкого протистояння з Османською імперією.

Додаток

KOMPUT WOJSKA DO TUREK A[NNO] 1621

[BK, sygn. 317, k. 394v–396]

BK 317	BCz, t. 111, nr 103	BN, nr 6639	BK, nr 983	ZBS, nr 17/25	BCz, sygn. 347	AR II
HUSARZE [Suma 13 250, jed. 81]						
[k. 394v] chorągiew królewicza JM kon[i] 400	500	500	500	500	500	присутня, чисель- ність не вказана
p. wojewoda wileński [Jan Chodkiewicz] — koni 300	300	300	700	300	300	300
p. wojewoda kijowski [Tomasz Zamojski] — koni 300 ¹⁸	400/100 ¹⁹	400 ²⁰	400	400	400	200 ²¹
p. wojewoda bełski [Rafał Leszczyński] — koni 200	100	100	100	100	100	100
p. wojewoda ruski [Jan Daniłowicz] — koni 200	100	150	100	100	100	100
p. wojewoda brzeski [Eustachy Tyszkiewicz] — koni 200	–	150	150	150	150	150
p. [kasztelan] wileński [Mikołaj Hlebowicz] — koni 200	–	–	–	–	–	–

p. [kasztelan] poznański [Piotr Opaliński] — koni 200	100	100	100	100	100	100
p. [kasztelan] bełski [Stanisław Żurawiński] — koni 200	100	100	200	100	100	200
p. [kasztelan] przemyski [Stanisław Wapowski] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Tarnowski — koni 200 ²²	-	-	-	-	-	-
p. [kasztelan] połocki [Mikołaj Zenowicz] — koni 200	150	150	150	150	150	150
p. [kasztelan] lwowski [Marcin Krasicki] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. marszałek lit[ewski] [Piotr Wiesiołowski] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. [kasztelan] sochaczewski [Konstantyn Plichta] — koni 200	130	150	-	100	150	100 ²³
p. podczaszy kor[onny] Stanisław Lubomirski — koni 300	300	300	300	300	300	присутня, чисель- ність не вказана
p. krajczy kor[onny] [Mikołaj Sieniawski] — koni 200 ²⁴	600	600	600	600	600	600
p. Prokop Sieniawski — koni 200 ²⁵	200	-	-	-	-	-
książę Olbracht Radziwiłł [podkanclerzy litewski] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. starosta pernawski [Janusz Kiszka] — koni 200	200	100	100	100	200	100
książęta [Franciszek oraz Jerzy] Zasławskie — koni 200 ²⁶	150/500	150	150	150	150	150
książęta [Konstanty oraz Janusz] Wiśniowieckie — koni 200	70	-	-	-	-	-
p. Aleks[ander] Zborowski — koni 200	100	100	100	100	100	100 ²⁷
p. Stefan Niszczycki — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. [Konstanty] Korniański [z Białobok] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Humecki [Samuel Umiński vel Humiński] — koni 200	100	100	100	100	100	-
p. [Stefan Potocki] starosta kamienie[cki] — koni 200	200	200	- / 100 ²⁸	200	200	200
p. starosta wiski [Mikołaj Kosakowski] — koni 200	200	200	200	200	200	200
p. starosta tłumacki [Jan Potocki] 200	-	-	-	-	-	-
p. JM Fąreberk [Jan Farensbach vel Farensberk] — koni 200	200	200	200	200	200	200
p. starosta grabowiecki [Samuel Koniecpolski] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. miecznik koronny [Jan Zebrzydowski] — koni 200	-	-	-	-	-	100 ²⁹
p. starosta pokrzywnicki [Jan Działyński] — koni 200 ³⁰	200	200	200	- / 200	- / 200	-
p. refere[n]darz lit[ewski] [Gosiewski Aleksander Korwin] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Andrzej Firlej [starosta kazimierski] — koni 200	- / 100	- / 100	-	- / 100	- / 100	присутня, чисель- ність не вказана
p. Krzysztof Sapieha [wojewodzie witebski] — koni 150	150	150	150	150 ³¹	150 ³²	150 ³³
p. [Stanisław] Jordan — koni 150	-	-	-	-	-	-
p. [podkomorzy podolski] Stanisław Potocki — koni 150	-	100	100	100	100	100
K. Hołowczyński — koni 150	-	-	-	-	-	-
p. Samuel Pac [rotmistrz królewski] — koni 150 ³⁴	150	150	150	150	150	150
p. Zawisza — koni 150	-	-	-	-	-	-
p. Gruszecki — koni 150	-	-	-	-	-	-
p. [Tyburcy] Złotnicki — koni 150	150	150	150	150	150	100
p. [kasztelan bydgoski Jan] Grzymułtowski — koni 150	150	150	150	- / 150	- / 150	-
p. [starosta odolanowski Jan] Roz[d]rażewski — koni 150	150	150	150	150	150	присутня, чисель- ність не вказана
p. Stadnicki Kuba [?] — koni 150 ³⁵	-	-	-	-	-	-
p. Poniatowski — koni 150	-	-	-	100	-	-
p. Frąckiewicz — koni 150	-	-	-	-	-	-
k[siążę] Alek[sander] Ogiński — koni 150	150	150	150	-	-	150
k[siążę] Ogiński Samuel — koni 150	150	150	150	-	-	150
p. [Andrzej] Kosakowski — koni 150	100	100	100	100	-	100
p. Mikołaj Stadnicki — koni 150 ³⁶	-	-	-	-	-	-
p. [Mikołaj] Abramowicz wojewo[dzie] smole[ń]ski — koni 150	-	-	-	-	-	-
p. starosta checiński [Krzysztof Czarniecki] — koni 150	-	-	-	-	-	-
p. starosta orszański [Aleksander Sapieha] — koni 150	150	150	150	150	150	150
p. starosta urzędowski [Jerzy Rzeczycki] — koni 150 ³⁷	-	-	-	-	-	-
p. [Aleksander] Prusinowski [wojewodzie bełski] — koni 100	100	100	100	100	100	100
p. S[z]ymon Kopyczyński — koni 100 ³⁸	-	-	-	-	-	-
p. starosta żygwulski [Tomasz Szkliński] — koni 100 ³⁹	- / 100	- / 100	- / 100	- / 200	- / 100	- / 200

p. starosta drohicki — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. [starosta lipnicki Jan Mikołaj] Boratyński — koni 100	150	150	150	150	150	150
[k. 395] p. [Adam] Ratomski — koni 100	100	150	100	100	100	100
p. Stybrzowski — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. starosta mozyrski — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. starosta skalski [Mikołaj Herburt] — koni 100	100	100	100	100	100	присутня, чисель- ність не вказана
p. [biskup Marcin] Szyszkowski — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. [Mikołaj] Giżycki podkom[orzy] czerski — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. wojewodzie siracki [sieradzki] [Bykowski] — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Oborski — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. starosta merecki — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Rakowski — koni 100 ⁴⁰	–	–	–	–	–	–
p. [Adam] Stanisławski — koni 100	100	100	100	–	–	присутня, чисель- ність не вказана
p. Rudomina Jan [Rudomina Dusiacki, chorąży nowogródzki] — koni 100	100	150	100	100	100	100
p. Kaweczyński — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. lucki podkomorzy — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. pisarz lit[ewski] — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. star[osta] doliński — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. występ. [?] — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Michał z Tarnowa [Michał Tarnowski, hrabia z Tarnowa] — koni 200	200	200	200	200	200	–
p. Mikołaj Krzeczewski — koni 100	150	150	150	150	150	150
p. Piotr Firlej wojewodzie [syn Piotra Firleja — wojewody lubelskiego] — koni 100	–	–	–	–	–	–
RAJTAROWIE [Suma 9 100, jed. 45]						
p. wojewoda chełmiński [Jan Weiher] — koni 1000	671	200	200	200	700	700
książę kurlan[d]zkie [Fryderyk Kettler] — koni 600	–	–	–	–	–	–
M[a]k? [Ślek/Mek] stary — koni 300	–	–	–	–	–	–
Mikołaj Korff — koni 200	–	–	–	–	–	–
p. starosta zatorski [Paweł Leśnowolski] — koni 200	–	–	–	–	–	–
p. Gadon [Wolmar von Gaden] — koni 200	–	–	–	–	–	–
p. Klembeg [Klebek/Szlimberk/Klembek/Klemberk] — koni 200	200	200	200	200	200	200
p. Dynoff [Ernest Denhoff] — koni 200	160	160	160	160	160	200 ⁴¹
p. Meden podkom[orzy] pernawski [Otto von Medem] — koni 200	–	–	–	–	–	–
p. [Andrzej Stanisław Sapieha starosta ryski,] starosta uświacki — koni 200	200	–/200 ⁴²	200	200	200	200
p. Rajecki Teofil — koni 200	–	–	–	–	–	–
p. Tetr [?] — koni 150	–	–	–	–	–	–
p. Wallz [?] — koni 150	–	–	–	–	–	–
p. Szeling [Henryk Schmoelling/Szmeling/Smolina] — koni 100	200	200	200	200	200	200
p. Szweryn — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Fra[n]c Carol — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Rozen młodszy — koni 500	–	–	–	–	–	–
p. Lendorf — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Firlema[n] Nikolini [?] — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Platemberg — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Menoli Medon [?] — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Fabian Berg — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Czechowski — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. [Jan] Wróblewski [vel Wroblowski] arcabuzerów [koni] — 100 ⁴³	100	–	– / 100	– / 100	– / 100	– / 100
p. [rotmistrz] Linowski arcabuzerów — 100 ⁴⁴	–	–	–	–	–	–
p. podkomorzy se[n]domirski [Krzysztof Ossoliński] — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. [kasztelan] oświęcimski [Andrzej Zborowski] — koni 100	–	–	–	–	–	–

p. Radwan — koni 100	-	-	-	-	-	-
[k. 395v] p. Morewicz [Murawicki] — koni 200 ⁴⁵	-	200	-	-	-	200
p. Biedrzychowski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. [Stanisław] Rogoziński — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. [Paweł] Niszczyci — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. [kaztelan] kamieniecki [Andrzej Górski] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. [Mikołaj] Gniewosz — koni 200 ⁴⁶	- / 100	- / 100	-	- / 100	- / 100	присутня, чисель- ність не вказана ⁴⁷
p. Jaślikowski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Śladkowski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Bialoczewski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Derewiński [Derewnicki] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Bazyli Życzewski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Almagi [Almady] — koni 200 ⁴⁸	-	-	-	-	-	-
p. Gierżyc[?] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Bobowski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Mikołaj Żelikowski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Gorzechowski [?] — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Wojciech Żaliwski k[oni] 200 ⁴⁹	-	-	-	- / 150	- / 150	- / 200
KOZACY [Suma 5 400, jed. 41]						
p. Wacław Zamoyski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Chomski — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. [Rafał] Lipnicki [vel Lipiński, vel Lipski] — koni 100 ⁵⁰	- / 400	150	- / 400	- / 400	- / 400	150
p. Kalinowski — koni 200	150	-	100	-	-	-
p. Iwan Jechety [Janusz Fekiety] — koni 150	150	150	150	100	150	присутня, чисель- ність не вказана
p. [Walenty] Rogawski — koni 200 ⁵¹	-	-	-	-	-	-
p. Dzierżek — koni 200	100	-	-	-	-	-
p. Me[n]delański [vel Modaleński vel Magdaliński] — koni 200	200	-	200	-	-	-
p. Kosiński — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. [Jerzy?] Budziszewski [vel Budziszowski vel Budziński] — koni 100	100	100	100	100	100	150
p. Kluski — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Smołyński [vel Smoliński vel Swołyński] — koni 100	100	100	-	-	-	100
p. Hulejowicz [vel Hulewicz] — koni 100	-	-	-	-	-	150
p. Jakub Potocki — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Fagerasz [vel Forgiasza vel Fogarasza] — koni 150	100	200	100	200	100	100
p. Isajewicz — koni 200	-	-	-	-	-	-
p. Anibal stary — koni 100	-	-	-	-	100	-
p. Jan Zaleski — koni 100 ⁵²	100	-	-	-	-	100
starosta lwowski [Stanisław Bonifacy Mniszek] — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Sobiekuński [wojski samborski] — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Marcin Kochanowski — koni 100 ⁵³	150	150	150	150	100/150	-
p. Lanckoroński chorąży — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Jaroszewski [vel Jaroszewski] — koni 100	100	100	100	100	100	100
p. Heliuszowicz — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Sobiekuski [vel Sobiegurski] — koni 150	-	-	-	-	-	-
p. Andrzej Ryszkowski [vel Hryskowski] — koni 100 ⁵⁴	- / 200	200	200	100	200	- / 200
p. Pranczewski — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Samuel Korsak — koni 150	200	200	200	200	200	200
p. S[z]częsny Kozik — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Gabriel Kulichowski — koni 100	-	-	-	-	-	-
p. Olbrycht Odorowski [vel Chodorowski vel Oderowski] [koni] — 100	-	100	100	100	100	100
p. Jerzy Łaba [?] — koni 100 ⁵⁵	-	100	100	-	100	-
p. Krzysztof Zaleski — koni 100	100 ⁵⁶	-	-	-	-	100

p. Krzysztof Roźniatowski — koni 100	100	–	100	100	100	100
p. Mikołaj Anibal — koni 100	100	100	100	100	100	100
p. Żardecki — koni 100	–	–	–	–	–	–
p. Sławski — koni 100	–	–	–	–	–	–
Wojciech Grotowski [vel Gontowski] — koni 100	100	100	100	100	100	100
Wołk stary — koni 100	–	–	–	–	–	–
Hłuszanin — koni 100	200	–	200	200	200	200
p. Sokołowski ma prowadzić Dunców — koni 500	100	100	100	–	–	100
[k. 396] PIECHOTA NIEMIECKA [Suma 9 400, jed. 11]						
p. wojewo[da] chełmiński [Jan Weiher] — 3000	1999	2400	–	2200	2200	2800
p. Dynof [oberszter Gerard Denhof] — 3000	965	2300	–	2200	2200	2300
p. [Peter] Lermont — 1000	900	900	900 ⁵⁷	900	900	900
p. Begler — 400	–	–	–	–	–	–
[p.] Calor Seyni [?] — 300	–	–	–	–	–	–
[p.] Apelman [Willem/Wilhelm Appelmann] — 300	–	–	–	–	–	–
[p.] Boch — 300	–	–	–	–	–	–
[p.] Butler — 600	–	–	–	–	–	–
[p.] Karmuchel — 200	–	–	–	–	–	–
[p.] Rochter [Rychtera/Richtera] 150	150	150	150 ⁵⁸	150	150	150
[p.] Golberg 150	–	–	–	–	–	–
PIECHOTA POLSKA I NIEMIECKA [Suma 7 400, jed. 25]						
Królewicza JM 600	600	600	600	600	600	600
p. podczaszy koronny 1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
p. [Jan] Grajewski [vel Grajowski] 1000	1000	1000	–	1000	1000	1000
p. [Mark] Malicki 400	400	–	400	–	–	400
p. Linowski 200	70	–	–	–	–	–
p. Sobański 200	200	200	200	200	200	200
p. [Łukasz] Jelski [vel Zelski] 200	200	200	200	200	200	200
p. Milewski 200	–	200	200	200	200	200
p. Wilkowski [vel Wilkoński] 200	200	200	200	200	200	–
p. Pasek 200	–	–	–	–	–	–
p. Radwan 200	–	–	–	–	–	–
p. Morowicki 200	–	–	100	100	100	–
p. Budrzychowski 200	–	–	–	–	–	–
p. Rogożyński 200	–	–	–	–	–	–
p. Jaślikowski 200	–	–	–	–	–	–
p. Śladkowski 200	200	200	200	200	200	200
p. Białoczewski 200	–	–	–	–	–	–
p. [Wawrzyńiec] Derewiński 400	400	чисель- ність не вказана	400	400	400	чисель- ність не вказана
p. Bazyli Życzewski 200	200	–	200	200	200	200
p. Anizagi [?] 200	–	–	–	–	–	–
p. Gędnic 200	–	–	–	–	–	–
p. Bobowski 200	–	–	–	–	–	–
p. Mikołaj Żalikowski 200	–	–	–	–	–	–
p. Gorzechowski 200	–	–	–	–	–	–
p. Wojciech Żaliński 200	–	–	–	–	–	–
[Suma 44550]						
POCZTY DWORNE I PANIĘCE						

¹Т. Григор'єва, *Османська шахівниця: Хотинський мир 1621 р. і дипломатична одіссея князя Криштофа Збарзького* [The Ottoman Chessboard: The Treaty of Khotyn of 1621 and the Diplomatic Odyssey of Prince Krzysztof Zbaraski], Київ, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2025, 416 с.

- ² S. Augustowicz, *Werbunki Hansa Georga von Arnima, Georga Friedricha von Kreytzena i Ernsta Georga von Sparra na kampanię chocimską 1621 roku* [Recruitment by Hans Georg von Arnim, Georg Friedrich von Kreytzen and Ernst Georg von Sparr for the Khotyn Campaign of 1621], in «Echa Przeszłości», 2021, vol. 22, № 2, s. 87–88.
- ³ J. Pietrzak, *Po Cecorze i podczas wojny chocimskiej. Sejmy z lat 1620 i 1621* [After Cecora and During the Khotyn War. Sejms of 1620 and 1621], in «Acta Universitatis Wratislaviensis», vol. 549 Historia XXXVIII, Wrocław, 1983, s. 116.
- ⁴ P. Piasecki, *Kronika Pawła Piaseckiego, biskupa przemyskiego* [Chronicle of Paweł Piasecki, Bishop of Przemyśl], Kraków, Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1870, s. 292.
- ⁵ L. Podhorodecki, *Chocim 1621* [Khotyn 1621], Warszawa, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1988, s. 89.
- ⁶ *Komput wojska koronnego i litewskiego na ekspedycję wołoską przeciwko sułtanowi tureckiemu Osmanowi... roku 1621 mającemu wojska 700 000* [Comput of the Crown and Lithuanian Army for the Wallachian Expedition Against Sultan Osman under Khotyn 1621], in: Pamiętniki o wyprawie chocimskiej r. 1621 Jana hrabi z Ostrogora, Prokopa Zbigniewskiego, Stanisława Lubomirskiego i Jakuba Sobieskiego, oprac. Ż. Pauli, Kraków, 1853, s. 3–13.
- ⁷ J. Treliak, *Historja wojny chocimskiej* [History of the Khotyn War], Kraków, 1921, s. 133; Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie, Teki Naruszewicza, t. 111, № 103.
- ⁸ *Rejestr wojsk polsko-kozackich z 1621 r.* [Register of Polish-Cossack Troops of 1621], in *Wypisy źródłowe do historii polskiej sztuki wojennej*, oprac. Z. Spieralski, J. Wimmer, Warszawa, 1961, z. 5, s. 134–141.
- ⁹ Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Zbiór Branickich z Sucheja, № 17/25, *Komput wojska polskiego na pierwszą ekspedycję chocimską pod komendą J.K. Chodkiewicza*, s. 160–167; див.: L. Podhorodecki, N. Raszba, *Wojna chocimska 1621 r.* [The Khotyn War of 1621], Kraków, 1979, s. 333–339; *Komput wojska polskiego przeciwko Osmanowi cesarzowi tureckiemu pod Chocimiem 1621* [Comput of the Polish Army Against Sultan Osman under Khotyn 1621], AGAD, Archiwum Warszawskie Radziwiłłów, dz. II, ks. 12, s. 715–718; L. Podhorodecki, *Chocim 1621* [Khotyn 1621], Warszawa, 1988, s. 94.
- ¹⁰ K. Żojdź, Z. Hundert, *Komput chocimski 1621 z rękopisu Biblioteki Narodowej* [The Khotyn Comput of 1621 from the Manuscript of the National Library], in «Studia nad staropolską sztuką wojenną», red. Z. Hundert, t. 2, Oświęcim, 2013, s. 245–257.
- ¹¹ «Komput wojska do Turek a[nno] 1621», Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku, № 317, s. 394–396
- ¹² *Comput wojska w Wołoszech pod Chocimem* [Comput of the Army in Wallachia near Khotyn], in: Жерела до історії України-Руси, т. VIII: Матеріали до історії української козаччини, ред. М. Грушевський, т. 1, Львів, 1908, с. 244–248;
- ¹³ П. Сас, *Хотинська війна 1621 року* [The Khotyn War of 1621], Київ, с. 127.
- ¹⁴ A. Witkiewicz, *Bułat i koncerz. Poprawki do obrazu wielkich bitew polsko-tureckich (1620–1683)* [Bulat and Koncerz. Corrections to the Image of Great Polish-Turkish Battles (1620–1683)], Zabrze, 2021, t. 1, s. 61.
- ¹⁵ A. Witkiewicz, *Bułat i koncerz*, s. 89.
- ¹⁶ *Rejestr wojsk polsko-kozackich z 1621 r.*, s. 134–141.
- ¹⁷ K. Żojdź, Z. Hundert, *Komput chocimski*, s. 245–257.
- ¹⁸ Томаш Замойський особисто не взяв участі у битві. Regestr BCz t. 111, nr 103 вказує двох ротмістрів Замойського: Сушчинського — 200 вояків, Войцеха Шьреджінського — 200 вояків; Regestr BK, nr 983 зараховує до полку Я.К. Ходкевича Войцеха Шьреджінського — 200 вояків, Яна Шьвіджінського — 200 вояків; Komput ZBS, nr 17/25 зараховує до полку Ходкевича Войцеха Шьреджінського — 200 вояків, Яна Шьвідерського — 200 вояків; Ordynacja BCz, sygn. 347 фіксує Войцеха Шьреджінського — 200 вояків, Анджея Шьвіджінського — 200 вояків.
- ¹⁹ Regestr BCz t. 111, nr 103 фіксує додатково 100 аркебузирів (рейтарів) французів, які відсутні у цьому реєстрі.
- ²⁰ Komput BN, nr 6639 зараховує до гусарів Т. Замойського хоругви Войцеха Шьреджінського — 200 вояків, Яна Шьвіджінського — 200 вояків, Міхала Тарнавського — 200 вояків.
- ²¹ AR II фіксує у полку Я.К. Ходкевича п. воєводи київського, п. Граліних — 200 вояків.
- ²² Komput ZBS, nr 17/25, Ordynacja BCz, sygn. 347 містять роту піхоти з 200 вояків.
- ²³ У Компucie AR II — п. Раджієвського, каштеляна сохачевського, 100 вояків.
- ²⁴ У всіх реєстрах вказана чисельність 600 вояків, проте у AR II бачимо деталізований склад з 4 рот гусарів: Миколая Шеєнявського — 200 вояків, Зебжидовського — 100 вояків, Прокопа Шеєнявського — 200 вояків та Глімецького — 100 вояків.
- ²⁵ Дивись покликання вище.
- ²⁶ Regestr BCz, t. 111, nr 103, Komput BN, nr 6639, Regestr BK, nr 983, Komput ZBS, nr 17/25, Ordynacja BCz, sygn. 347 фіксують лише гусарську хоругву князя Єжи Заславського, яка складалась із 150 вояків. Крім того, Regestr BCz t. 111, nr 103 містить хоругву князя Францішека Заславського: козаків 500; Komput BN nr 6639, Ordynacja BCz, sygn. 347 фіксують польської піхоти — 150 вояків.
- ²⁷ У Компucie AR II відсутня. Замість неї козацька рота Миколая Зборовського — 100 вояків.
- ²⁸ У Regestrze BK, nr 983 відсутня. Замість неї рота гусарів Станіслава Потоцького зі 100 вояків.
- ²⁹ Хоругва відсутня у всіх реєстрах, проте у Компucie AR II у полку братів Шеєнявських згадується гусарська рота Зебжидовського зі 100 вояків.
- ³⁰ Komput ZBS, nr 17/25, Ordynacja BCz, sygn. 347: козаків 200.
- ³¹ Komput ZBS, nr 17/25: п. воєводи вітебського — 150 кіннотників.

- ³² Komput ZBS, nr 17/25: п. Миколая Сапєги, воєводича вітебського, — 150 кіннотників.
- ³³ Komput AR II: п. Кішки, воєводи вітебського, — 150 кіннотників.
- ³⁴ Regestr BCz, t. 111, nr 103, Regestr BK, nr 983, Komput ZBS, nr 17/25, Ordynacja BCz, sygn. 347.
- ³⁵ Regestr BCz, t. 111, nr 103 згадує гусарську хоругву Владислава Стадніцького зі 100 вояків, козацьку хоругву з 200 вояків Марка Стадніцького; у Komputie BN, nr 6639 наявні гусарські хоругви Марка Стадніцького із 200 вояків та Владислава Стадніцького зі 100 вояків; в Komputie AR II: Зигмунта Стадніцького гусарська хоругва із 200 вояків та Владислава Стадніцького із 150 вояків; у Regestrze BK, nr 983 присутня: п. Стадніцького молодшого гусарська хоругва з 200 вояків та п. Стадніцького старшого гусарська хоругва зі 100 вояків; у Komputie ZBS, nr 17/25, Ordynacji BCz, sygn. 347: козацька хоругва з 200 вояків п. Стадніцького (полк Я.М. Боратинського), гусарська хоругва п. Стадніцького (полк Я.К. Ходкевича) зі 100 вояків, гусарська хоругва зі 100 вояків п. Стадніцького (полк С. Любомірського).
- ³⁶ Див. пояснення: P. Stadnicki Kuba [?] — koni 150.
- ³⁷ Хоругва відсутня у реєстрах. Проте у щоденнику Я. Собеського у контексті боїв 28 вересня згадується староста ужендовський Єжи Жечицький з братами та челяддю.
- ³⁸ Хоругва відсутня у реєстрах, проте взяла участь відбитті татарських наїздів, а згодом згадується на герцях 21 вересня під Хотиним.
- ³⁹ Гусарська хоругва Томаша Шклінського відсутня у реєстрах. Regestr BCz, t. 111, nr 103, Komput BN, nr 6639, Regestr BK, nr 983, Ordynacja BCz, sygn. 347 фіксують козацьку хоругву зі 100 вояків; Komput ZBS, nr 17/25: козаків 200; Komput AR II: козаків 150.
- ⁴⁰ Хоругва відсутня у реєстрах. Я. Собеський згадує роту польської піхоти п. Раковського у боях 4 та 7 вересня.
- ⁴¹ У Komputie AR II: Danusa Normulta [?].
- ⁴² У Komputie BN, nr 6639 зарахована до гусарів із 200 вояків.
- ⁴³ У Regestrze BCz, t. 111, nr 103: аркебузирів 100; у Komputie BN, nr 6639 відсутня; у Regestrze BK, nr 983, Komputie ZBS, nr 17/25, Ordynacji BCz, sygn. 347 зарахована до козацької зі 100 вояків; у Komputie AR II зарахована до рейтарських зі 100 вояків.
- ⁴⁴ Хоругва відсутня у реєстрах, однак є згадки про поранення ротмістра п. Ліновського під час боїв 3 вересня. Див.: Д. Позняков, *Невідомий щоденник Хотинської кампанії 1621 р.* [Unknown Diary of the Khotyn Campaign of 1621], in «Хотин 1621. Війна і пам'ять», Чернівці, Технодруk, 2022, с. 261.
- ⁴⁵ У Regestrze BK, nr 983, Komputie ZBS, nr 17/25, Ordynacji BCz, sygn. 347: зарахована до піхоти зі 100 вояками; у Komputie AR II: зарахована до кінноти (тип не вказаний).
- ⁴⁶ У Regestrze BCz, t. 111, nr 103, Komputie BN, nr 6639, Komputie ZBS, nr 17/25, Ordynacji BCz, sygn. 347: зарахована до козацьких хоругв — 100 вояків.
- ⁴⁷ У Komputie AR II козацька.
- ⁴⁸ Хоругва відсутня у реєстрах. Проте, можливо, йдеться про п. Альмаду, який очолив пішу хоругву зі 800 вояків (Regestr BCz, t. 111, nr 103, Komput ZBS, nr 17/25, Ordynacja BCz, sygn. 347, Komput BN, nr 6639, Komput AR II).
- ⁴⁹ Komput ZBS, nr 17/25, Ordynacja BCz, sygn. 347: козаків 150; Komput AR II: козацька хоругва з 200 вояків.
- ⁵⁰ Regestr BCz, t. 111, nr 103, Regestr BK, nr 983, Komput ZBS, nr 17/25, Ordynacja BCz, sygn. 347: піхоти 400.
- ⁵¹ Відомий командир лісовчиків, загинув під час Цецорської кампанії.
- ⁵² У Regestrze BCz, t. 111, nr 103: представлені 1 гусарська та 2 козацькі хоругви по 100 вояків; у Komputie AR II: козаків 100.
- ⁵³ У Regestrze BCz, t. 111, nr 103: присутня козацька хоругва зі 150 та піша з 200 вояків (Миколая Кохановського); в Ordynacji BCz, sygn. 347: козаків 100 (полк С. Любомірського), козаків 150 (полк М. Лешньовського).
- ⁵⁴ У Regestrze BCz, t. 111, nr 103: хоругва зі 200 аркебузирів, у Komputie AR II: рейтарів 200.
- ⁵⁵ Ймовірно п. Лада (Łada). У Regestrze BK, nr 983, Ordynacji BCz, sygn. 347, Komputie BN, nr 6639: козаків 100 (полк М. Косаковського), 200 піхоти (полк С. Журавінського); у Komputie ZBS, nr 17/25: 100 піхоти.
- ⁵⁶ У Regestrze BCz, t. 111, nr 103 представлені 1 гусарська та 2 козацьких хоругви по 100 коней.
- ⁵⁷ У Regestrze BK, nr 983 запис не деталізований, але німецька піхота, що потім окремо зайшла в табір, нараховувала 1050 вояків (з них 900 мали би бути Лермунта і 150 Піхтера).
- ⁵⁸ Див. попереднє покликання.

References

1. Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Zbiór Branickich z Sucheja, nr 17/25 [Silva rerum]. [Oratio funebris. Rokosz pod Gliniany a.d.1376, który się prawował za Ladwika króla Polski i Węgier. Akta Rokoszu za panowania Zygmunta III, 1606. Artykuły na Rokoszu pod Sandomierzem przez rycerstwo koronne zabrane i do kjmci pod Wiślicą na potwierdzenie podane, 1606. Artykuły Zjazdu Koła Wiślickiego przez jkm potwierdzone 1606 r. Skrtypt od p. Szczęsnego Herburta z więzienia in publicum w Krakowie podany, 1608 r. Opisanie potrzeby pod Byczyną w 1588 r. Uniwersał jw. marszałka w. k., 1655 r. Nagrobek wolności [wiersz]. Punkta z Moskwą postanowione w 1656 r. Carolus Gustavus rex Svedae wiernych i miłych przywołuje /wiersz/. Excerptum ex Historiae Poloniae ... Komput wojska polskiego na pierwszą ekspedycję chocimską na ten czas pod komendą j.w.p. J.K. Chodkiewicza ... 1621 r. itp..].

2. AGAD, Archiwum Warszawskie Radziwiłłów, dz. II, ks. 12 Miscellanea, mowy, listy, wiersze i wiele pism do dziejów polskich należących (dot. wyłącznie czasów Zygmunta III).
3. Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie (BCz), Teki Naruszewicza, vol. 111, sygn. 103 Odpisy 133 dokumentów z 1621 r.
4. BCz, sygn. 347 Akta za Zygmunta III. 1597–1621.
5. Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. 6639 Akta za Zygmunta III (1597–1621).
6. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku (BK), sygn. 317 Materiały do panowania króla Zygmunta III z czasów 1605–1626, głównie rokoszu Zebrzydowskiego 1605–1608, fragmenty obrad sejmowych 1613, 1615, 1623, 1626, sprawy Betlen Gabora i Czech, przyznanie prawa neutralności Fryderykowi księciu kurlandzkiemu 1626 oraz varia od Stefana Batorego do Władysława IV króla Polski.
7. BK, sygn. 983 Silva rerum o treści historycznej.
8. Augusiewicz S. Werbunki Hansa Georga von Arnima, Georga Friedricha von Kreytzena i Ernsta Georga von Sparra na kampanię chocimską 1621 roku [Recruitment Campaigns by Hans Georg von Arnim, Georg Friedrich von Kreytzen, and Ernst Georg von Sparr for the 1621 Khotyn Campaign], in «Echa Przeszłości», 2021, nr 22.
9. Hryhorieva T. Osmanska shakhivnytsia: Khotynskiy myr 1621 r. i dyplomatychna odisseia kniazia Kryshtofa Zbarazkoho [The Ottoman Chessboard: The 1621 Peace of Khotyn and the Diplomatic Odyssey of Prince Krzysztof Zbaraski], Kyiv.
10. Kronika Pawła Piaseckiego, biskupa przemyskiego [The Chronicle of Paweł Piasecki, Bishop of Przemyśl], Kraków, 1870.
11. Pamiętniki o wyprawie chocimskiej r. 1621 [Memoirs of the 1621 Khotyn Expedition], Kraków, 1853.
12. Pietrzak J. Po Ceorze i podczas wojny chocimskiej. Sejmy z lat 1620 i 1621 [After Cecora and During the Khotyn War: The Diets (Sejms) of 1620 and 1621], in «Acta Universitatis Wratislaviensis», vol. 549 Historia XXXVIII, 1983.
13. Podhorodecki L. Chocim 1621 [Khotyn 1621], Warszawa, 1988.
14. Pozniakov D. Nevidomyi shchodennyk Khotynskoi kampanii 1621 r. [An Unknown Diary of the Khotyn Campaign of 1621], in «Khotyn 1621. Viina i pamiat», Chernivtsi, 2022, pp. 242–269.
15. Raszba N., Podhorodecki L. Wojna chocimska 1621 r. [The Khotyn War of 1621], Kraków, 1979.
16. Sas P. Khotynska viina 1621 roku [The Battle of Khotyn (1621)], Kyiv, 2011.
17. Tretiak J. Historia wojny chocimskiej [The History of the Khotyn War], Kraków, 1921.
18. Witkowicz A. Bułat i koncerz. Poprawki do obrazu wielkich bitew polsko-tureckich (1620–1683) [Bulat and Koncerz: Revisions to the Portrayal of Great Polish-Turkish Battles (1620–1683)], Zabrze, 2021, t. I.
19. Wypisy źródłowe do historii polskiej sztuki wojennej [Selected Sources for the History of Polish Military Art], zesz. 5, Warszawa, s. 134–141.
20. Zherela do istorii Ukrainy-Rusy [Sources for the History of Ukraine-Rus'], t. VIII Materiały do istorii ukrainskoi kozachchyny [Materials for the History of the Ukrainian Cossacks], t. I, Lviv.
21. Żojdź K., Hundert Z. Komput chocimski 1621 z rękopisu Biblioteki Narodowej [The 1621 Khotyn Muster Roll from the Manuscript of the National Library], in «Studia nad staropolską sztuką wojenną», t. 2, Oświęcim, 2013, s. 245–257.